

Naapurit meistä ja me heistä

Olga Iljuha – Aleksei Tsamutali – Timo Vihavainen (toim.): *Monikasvoinen Suomi. Venäläisten mielikuvia Suomesta ja suomalaisista*. Edita, Helsinki 2009. 416 s.

Ainur Elmgren: *Den allrakäraste fienden. Svenska stereotyper i finländsk press 1918–1939*. Sekel, Lund 2008. 330 s.

■ Suomalaiset ovat vanhaan olleet kiinnostuneita siitä mitä muut meistä ajattelevat. Emme varmasti ole siinä suhteessa ainoita. Mutta mekin puolestamme olemme luoneet käsityksiämme muista.

Timo Vihavaisen toimittamassa kokoelmassa *Monikasvoinen Suomi* toistakymmentä venäläistä tutkijaa käsittelee Suomea ja suomalaisia histo-

rian, taiteeseen, tieteeseen, politiikan ja sodan näkökulmista. Kaikesta näkee, että tutkijat ovat tehneet parhaansa mahdollisimman objektiivisen ja tasapainoisen kuvan luomiseksi. Neuvostoliiton avautuneet arkistot ovat tarjonneet ainesta uudelle ajattelulle. Eino Karhu, jonka ansiolistalla on muutaakin kuin kirjallisuudentutkimusta, näyttäytyy menneisyyden miehenä, jonka ajoittainen asenteellisuus heijastaa neuvosto-aikaa, vaikka hänenkin on pakko myöntää esimerkiksi Stalinin terrorin tuhoisuus suomalaisuudelle Karjalassa.

Tiettyä asenteellisuutta löytyy Jelena Senjavskajankin artikkelista, joka käsittelee Suomea Neuvostoliiton vastustajana toisessa maailmansodassa. Artikkelitodistaa silti ammattitaitoisesta historiantutkijasta – hän tähdentää sodan erityislaatuista kollektiiviselle tietoisuudelle ja selittää siltä pohjalta neuvostokansalaisten ja -sotilaiden suhtautumista Suomeen. Hän osoittaa, että suomalaisten koettiin vastustajana olevan korkeampaa ja ”vaarallisempaa” luokkaa kuin muiden Saksan puolella taistelevien. Hän näkee ihmeen paljon vaivaa todistaakseen, että suomalaiset ampuivat puista, ts. että ns. ”käet” olivat tosiaasia. Sodankäyneet suomalaiset ja tutkijammekin ovat yksimielisesti toista mieltä.

Hyvänä oivalluksensa ansiokkaan kokoomateoksen loppulukuihin kuuluu O. P. Iljuhanin analyysi siitä, miten venäläiset kokivat Kostamuksen työmaalla suomalaiset ja näiden elämänmuodon. Neuvostoviranomaisilla oli selittämistä eroavuuksista. Rautaesiripun

romahtaminen muutti lopulta tilanteen eikä Kostamus enää ollut tietynlainen ”reikä rautaesiripussa.”

Satunnaiset huomiot kirjan sisällöstä eivät anna riittävästi kuvaa sen rikkaasta sisällöstä. Se kannattaa lukea.

Ainur Elmgren taas tarkastelee väitöskirjassaan miten täällä suhtauduttiin toiseen naapuriin, Ruotsiin, sotienvälisenä aikana. Lähtökohtana ovat ensisijassa Suomen lehdistön luomat stereotyyppit.

Asetelmat Elmgrenin kirjassa ovat tuttuja: Ruotsi ja Suomen ruotsalaisuus, aitosuomalaisuus ja sen tavoitteet, historiaan pohjautuva henkinen yhteys jne. Mutta Elmgren on tehnyt kiitettävän työn käydessään läpi Suomen tuon ajan lehdistöä ja myös kirjallisuutta. Löydöksensä hän on sijoittanut vakuuttavasti hyvin hallitsemiensa teorioiden kehyksiin niin kuin kunnan väitöskirjassa kuuluukin tehdä. Elmgrenin jotenkin eloisesti kirjoitetun kirjan lukemiseen kuluu kyllä aikaa mutta sittenpä lukija epäilemättä on saanut kaiken olennaisen tiedon mitä teemasta on saatavissa. Poliittista historiaa sinänsä Elmgren sanoo välttävänsä ja niinpä ei ole syytä puuttua siinä esiintyviin pikku hairahduksiin. Kirja on rakenteellisessa johdonmukaisuudessaan ja lukijaystävällisyydessäänkin muutakin kuin kypsä opinnäyte.

Pekka Harttila